

CİNSEL İSTİSMAR MAĞDURU ÇOCUKLARIN KORUNMASINDA DEVLETİN POZİTİF YÜKÜMLÜLÜĞÜ: NORMATİF DÜZENLEMELER VE AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ İÇTİHATLARI IŞIĞINDA BİR DEĞERLENDİRME

POSITIVE OBLIGATIONS OF PUBLIC AUTHORITIES IN PROTECTING CHILD VICTIMS OF SEXUAL ABUSE: AN ASSESSMENT IN LIGHT OF NORMATIVE FRAMEWORKS AND THE CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Zeynep REVA*

Özet: Bu çalışma, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) çocuklara yönelik cinsel istismar iddialarının soruşturulmasında devletin pozitif yükümlülüklerine ilişkin öne çıkan içtihatlarını analiz etmektedir. AİHM kararlarında, çocukların maruz kaldığı cinsel istismar iddialarının etkili, yaşa duyarlı ve çocuk dostu usullerle soruşturulmasının, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. ve 8. maddeleri kapsamında devletler açısından temel bir yükümlülük olduğu vurgulanmaktadır. İncelenen kararlar, çocuk beyanlarının değerlendirilmesinde yaşa duyarsız ve katı usuli yaklaşımların, delil dışlanmasına ve ikincil mağduriyete yol açabileceğine işaret etmektedir. Çalışma, AİHM'nin çocuk koruma alanındaki yerleşik içtihadı ışığında, çocuk cinsel istismarına ilişkin etkili soruşturma yükümlülüğünün kapsamını ortaya koymakta; ayrıca Türkiye bağlamında, AİHM kararlarında tespit edilen risk alanlarıyla bağlantılı olarak çocuk dostu adalet sisteminin güçlendirilmesine yönelik hukuki ve kurumsal değerlendirmelere yer vermektedir. Makale, çocuklara yönelik cinsel istismarın yalnızca bireysel bir suç değil, aynı zamanda ciddi bir insan hakları ihlali olduğunu vurgulamakta ve AİHM içtihadının çocuk adalet sistemlerine yön veren rolünü ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk cinsel istismarı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, pozitif yükümlülük, çocuk dostu adalet, etkili soruşturma.

* Dr. Öğr. Üyesi, Özyeğin Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İnsan Hakları Hukuku Anabilim Dalı zeynep.reva@ozyegin.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0719-2175 Gönderim Tarihi: 31.07.2025 Kabul Tarihi: 22.12.2025.

Abstract: This study analyzes the leading jurisprudence of the European Court of Human Rights (ECtHR) concerning the state's positive obligations in the investigation of allegations of sexual abuse against children. The Court's case law emphasizes that allegations of child sexual abuse must be investigated through effective, age-sensitive, and child-friendly procedures, which constitute a fundamental obligation of states under Articles 3 and 8 of the European Convention on Human Rights. The examined judgments indicate that rigid and age-insensitive procedural approaches to the assessment of child testimony may lead to the exclusion of evidence and secondary victimization. In light of the ECtHR's established jurisprudence on child protection, the study delineates the scope of the obligation to conduct effective investigations into child sexual abuse and, in the Turkish context, presents legal and institutional assessments aimed at strengthening a child-friendly justice system in response to the risk areas identified in the Court's case law. The article underscores that sexual abuse against children is not merely an individual criminal offense but also a serious human rights violation, and highlights the guiding role of the ECtHR's jurisprudence in shaping child justice systems.

Keywords: Child sexual abuse, European Court of Human Rights, positive obligations, child friendly justice, effective investigation.

GİRİŞ

Çocuklara yönelik cinsel istismar, özellikle devletin bu tür ihlalleri önleme, soruşturma ve giderme yükümlülüklerini yerine getirmemesi hâlinde, insan haklarının en ağır ve en hassas ihlallerinden birini teşkil eder. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), çocukların doğaları gereği taşıdıkları kırılganlık nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) kapsamında özel bir korunmaya ihtiyaç duyduklarını defalarca vurgulamıştır.

Bu makale nitel analiz yöntemiyle yapılandırılmıştır. Çocuk cinsel istismarı ile ilgili öne çıkan AİHM kararları; olay ve mahkeme değerlendirmesi temaları altında incelenmiştir. Özellikle cinsel istismara uğrayan çocukların korunması konusundaki devlet yükümlülüklerini, travma duyarlı adalet sistemlerinin gerekliliğini ve çocukların etkili şekilde adalete erişimi analiz edilmektedir.

Çalışma büyük ölçüde Avrupa İnsan Hakları hukuku çerçevesinde, AİHS ve AİHM içtihatlarına odaklanmaktadır. Dolayısıyla, BM Çocuk Hakları Komitesinin kararları çalışma kapsamında ele alınmamıştır. Ayrıca, uygulamayı daha iyi anlamak için yapılacak alan araştırmaları (örneğin uzmanlarla mülakatlar, vaka incelemeleri, duruşma gözlemle-

ri) bu çalışmanın kapsamı dışında kalmıştır. Uluslararası insan hakları hukuku, özellikle çocuk hakları ve cinsel şiddet alanında sürekli gelişmektedir. Bu nedenle, bu makalede sunulan bulgular ve politika önerileri gelecekteki AİHM kararları, yasal reformlar ve yeni uluslararası standartlarla birlikte yeniden değerlendirilme ihtiyacı doğurabilir.

I. ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. Çocuk Cinsel İstismarının Tanımı

Çocuk cinsel istismarı, genel olarak, çocuğun tam olarak anlayamayacağı, rızasını bilinçli biçimde veremeyeceği ya da içinde bulunduğu toplumun yasal düzenlemeleri ve ahlaki normlarıyla çelişen cinsel bir etkinliğe dâhil edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO) göre, çocukların cinsel istismarı; teşhircilikten uygunsuz dokunmaya, cinsel saldırıdan pornografi yoluyla istismara kadar uzanan çeşitli eylemleri kapsamaktadır.¹

Çocuklara yönelik cinsel istismar, çocuk istismarı türleri arasında saptanması en güç olanıdır. Genellikle gizli kalması ve olayların yetkili mercilere bildirilmemesi, bu tür istismarın hem erken müdahale hem de uzun vadeli koruma açısından önemli riskler barındırmasına yol açmaktadır.² Çocuk cinsel istismarının hem kısa hem de uzun vadede çocuklar üzerinde ciddi psikolojik, sosyal ve gelişimsel etkileri bulunmaktadır.³ Literatürde, çocuk cinsel istismarını tanımlamak için

¹ World Health Organization, *Responding to Children and Adolescents Who Have Been Sexually Abused: WHO Clinical Guidelines* (Geneva: World Health Organization, 2017), <https://www.who.int/publications/i/item/9789241550147> (Erişim: 30 Temmuz 2025).

² Arthur H. Green, "Child Sexual Abuse: Immediate and Long-Term Effects and Intervention," *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 32, no. 5 (1993), s. 890-902; John N Briere, *Child Abuse Trauma: Theory and Treatment of the Lasting Effects* (Newbury Park, CA: Sage Publications, 1992), s. 32-38; Oğuz Polat, *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı*, 4. Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), s. 101-104.

³ Kathleen A. Kendall-Tackett/Linda Meyer/Williams/David Finkelhor, "Impact of Sexual Abuse on Children: A Review and Synthesis of Recent Empirical Studies," *Psychological Bulletin* 113, no. 1 (1993), s. 164-180, <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.1.164>; Frank W. Putnam, "Ten-Year Research Update Review: Child Sexual Abuse," *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 42, no. 3 (2003), s. 269-278, <https://doi.org/10.1097/00004583-200303000-00006>.

birçok farklı terim kullanılsa da bu çeşitlilik zaman zaman kavramsal belirsizliklere ve sınıflama hatalarına yol açmaktadır.⁴ Özellikle iki çocuk arasında gerçekleşen bazı cinsel davranışların, yaş ve gelişimsel fark göz önüne alınmadan “cinsel deneyim” olarak değerlendirilmesi, istismarın tanınmasını güçleştirmektedir. Bu tür durumların ayırt edilmesinde yaş farkı (örneğin 5 yaş ve üzeri) ve güç dengesizlikleri belirleyici ölçütler olarak önerilmektedir.⁵

Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi (NCCAN) tarafından 1991 yılında önerilen tanım, kavramsal karmaşayı azaltmak amacıyla geniş kabul görmüştür. Buna göre, bir yetişkinin ya da çocuğun cinsel uyarım amacıyla başka bir çocuğu kullanması cinsel istismar olarak kabul edilmektedir. İstismarın faili, çocuklar arasında belirgin güç farklılığı veya yaş farkı olması hâlinde diğer bir çocuk da olabilmektedir.⁶

Çeşitli yazarlar farklı vurgular yapmıştır. Kempe ve Kempe, çocuğun gelişimsel olarak olgunlaşmamış olması, cinsel eylemin anlamını kavrayamaması ve onay verememesi durumlarında yaşanan cinsel davranışların istismar olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁷ Margolin, çocuğun psiko-seksüel gelişimini tamamlamamış olması hâlinde, yetişkin tarafından cinsel uyarım ve doyum amacıyla kullanılması durumunu istismar olarak tanımlamıştır.⁸ Russel ise yaşıt çocuklar arasında karşılıklı baskı içermeyen, sıkıntı yaratmayan ve doğrudan zarar vermeyen cinsel oyunların doğal merakın ifadesi olarak görülmesi gerektiğini savunmaktadır.⁹ NCCAN ise 18 yaş altındaki bireylerin bir yetişkin tarafından herhangi bir cinsel uyarım amacıyla kullanılması şeklinde tanımlamaktadır.¹⁰ Bazı tanımlarda “cinsel

⁴ Leslie Margolin, “Child Sexual Abuse: From the Therapist’s Point of View,” *American Journal of Orthopsychiatry* 61, no. 3 (1991), s. 435-445; Diana E. H. Russell, *The Secret Trauma: Incest in the Lives of Girls and Women* (New York: Basic Books, 1986), s. 24-25.

⁵ Ruth S. Kempe/C. Henry Kempe, *Child Abuse* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978), s. 48-53;

National Center on Child Abuse and Neglect (NCCAN), *Study Findings on National Incidence and Prevalence of Child Abuse* (Washington, DC: NCCAN, 1991).

⁶ NCCAN, s. 19-22.

⁷ Kempe/Kempe, s. 49.

⁸ Margolin, s. 435.

⁹ Russel, s. 112-113.

¹⁰ NCCAN, s. 6.

sömürü” kavramı, “istismar” teriminin yerine kullanılmakta; çocuğun kendi gelişimsel bütünlüğü göz ardı edilerek iradesi dışında cinsel ilişkiye zorlanması bu kapsamda değerlendirilmektedir.¹¹

Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin (ÇHS) özellikle 34. maddesi, devletlere çocukları her türlü cinsel sömürü ve cinsel istismardan koruma yükümlülüğü getirmektedir. Bu yükümlülük, fiziksel temas içeren fiillerin yanı sıra, temas içermeyen eylemleri de kapsamaktadır.¹² Finkelhor¹³ ve Jenny ve diğerleri¹⁴ gibi akademisyenler, cinsel istismarın yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik baskı unsurlarını da içerdiğini; çocuğun güveninin, otorite eşitsizliğinin ve gelişimsel yetersizliklerinin istismar edildiğini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, çocuk cinsel istismarı çok yönlü, geniş kapsamlı ve tanımlanması güç bir istismar biçimidir. Fiziksel temas içeren eylemlerden, duygusal manipülasyon ve güç istismarına kadar uzanan bu davranışların erken tanınması ve doğru sınıflandırılması hem hukuki hem psikososyal açıdan büyük önem taşımaktadır.

B. Çocuklara Yönelik Cinsel İstismar Türleri

Çocuk cinsel istismarını biçimleri çok geniş bir spektruma yayılmaktadır: Cinsel organların gösterilmesi, çocuğun kucağa oturtulması, oral temas, pornografik materyallerde kullanılması, penetrasyon ve hatta ayinsel istismar gibi farklı eylemleri içermektedir.¹⁵ Genellikle istismarcılar yetişkin erkeklerdir, ancak ergenlerin veya akranların fail olduğu durumlar da mümkündür. İstismar, yalnızca yetişkin-çocuk

¹¹ Green, s. 893-894; Briere, 35.

¹² Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989), <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child> (Erişim: 30 Temmuz 2025).

¹³ David Finkelhor, *Child Sexual Abuse: New Theory and Research* (New York: Free Press, 1984), s. 18-24.

¹⁴ Carole Jenny/James E Crawford-Jakubiak/Committee on Child Abuse and Neglect, “The Evaluation of Children in the Primary Care Setting When Sexual Abuse Is Suspected,” *Pediatrics* 132, no. 2 (2013), s. 558-567, <https://doi.org/10.1542/peds.2013-1741>.

¹⁵ Kathleen Coulborn Faller, *Child Sexual Abuse: An Interdisciplinary Manual for Diagnosis, Case and Treatment* (New York: Columbia University Press, 1988), s. 52-53; Briere, s. 36.

dinamiğiyle sınırlı kalmayıp, gelişimsel gerilik gibi faktörler nedeniyle eş yaşlı çocuklar arasında da meydana gelebilir.¹⁶

Bu tür olayların en kritik yönlerinden biri, mağdurlar tarafından çoğunlukla bildirilmemesidir. Dünya genelinde vakaların yaklaşık %50'si yetkililere ulaşmamaktadır.¹⁷ Bildirimsizlik; failin mağduru tehdit etmesi, korku yaratması, çocuğun utanması ya da kime başvuracağını bilememesi gibi nedenlerle ilişkilidir. Özellikle erkek çocukların sosyal damgalanma korkusuyla sessiz kalma eğilimi daha yüksektir.¹⁸

Çocuk cinsel istismarı, çeşitli boyutlara göre sınıflandırılmaktadır: (Tablo-1)

Tablo-1: Çocuk cinsel istismarı sınıflandırması

Temaslı – Temassız	Temaslı İstismar: Temaslı istismar; dokunma, okşama veya penetrasyon gibi fiziksel temas içeren davranışları kapsamaktadır. Temassız istismar: Temassız istismar çocuğa pornografi izlettirme, çevrim içi manipülasyon (grooming) veya teşhircilik gibi davranışları içermektedir. ¹⁹
Aile İçi – Aile Dışı İstismar	İstismar aile içerisinde gerçekleşebileceği gibi (ensest), aile dışından öğretmen, din görevlisi veya yabancılar tarafından da gerçekleştirilebilir. ²⁰
Çevrimdışı – Çevrim içi İstismar	Dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla birlikte, siber manipülasyon (cyber grooming), şantaj yoluyla cinsel içerik elde etme (sextortion) ve canlı yayın yoluyla istismar gibi yeni türler ortaya çıkmıştır. ²¹

¹⁶ Green, s. 899.

¹⁷ Briere, s. 35-37

¹⁸ Hülya Uysal, “Cinsel İstismar Vakalarının Bildirimi: Neden Susuyorlar?” Toplum ve Sosyal Hizmet 32, no. 1 (2021), s. 53-70.

¹⁹ Ann N. Elliott/Connie N. Carnes, “Reactions of Non-Offending Parents to the Sexual Abuse of Their Child: A Review of the Literature,” Child Maltreatment 6, no. 4 (2001), s. 314-331, <https://doi.org/10.1177/1077559501006004005>.

²⁰ Kamala London/Maggie Bruck/Stephen J. Ceci/Daniel W. Shuman, “Disclosure of Child Sexual Abuse: What Does the Research Tell Us About the Ways That Children Tell?,” Psychology, Public Policy, and Law 11, no. 1 (2005), s. 194-226, <https://doi.org/10.1037/1076-8971.11.1.194>.

²¹ Ethel Quayle/Kurt M. Ribisl, “Understanding and Preventing Online Sexual Exploitation of Children,” içinde B.L. Cutler (ed.), Encyclopedia of Psychology and Law, cilt 2 (Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2012), s. 582-586.

Coulborn Faller tarafından temas içeren ve içermeyen kırılımına göre yapılan ayırım içermeyen, cinsel dokunma oral-genital seks, interfemoral ilişki, seksüel penetrasyon, cinsel sömürü, başka istismar türlerini de içeren cinsel istismar olarak 7'ye ayırmaktadır.²² (*Tablo-2*)

Tablo: 2: Coulborn Foller tarafından yapılan sınıflandırmaya göre çocuk cinsel istismarı

Kategori	Tanım	Alt Türler ve Tanımları
1. Temas İçermeyen Cinsel İstismar	Fiziksel temas olmaksızın, çocuğun cinsel amaçlarla kullanılması.	a) Cinsel içerikli konuşmalar: Çocuğa yönelik cinsel fantezi ve isteklerin sözlü olarak ifade edilmesi. b) Teşhir: Failin cinsel organlarını çocuğa göstermesi veya önünde mastürbasyon yapması. c) Voyerizm (röntgencilik): Failin çocuğu soyunurken veya uyarıcı herhangi bir durumda gizlice izlemesi.
2. Cinsel Dokunma	Failin çocuğun vücuduna, özellikle özel bölgelerine cinsel amaçla dokunması.	a) Okşama: Göğüs, vajina, penis, anüs gibi bölgelere dokunma. b) Karşılıklı dokunma: Failin çocuğa dokunması ve/veya çocuğun faille dokunmasının sağlanması. c) Frotaj (sürtünme): Failin cinsel organlarını çocuğun vücuduna veya giysilerine sürmesi.
3. Oral-Genital Seks	Failin kendi veya çocuğun genital organına ağız yoluyla temasta bulunması.	a) Cunnilingus: Ağız-vajina teması. b) Fellatio: Ağız-penis teması. c) Analingus: Ağız-anüs teması.
4. Interfemoral İlişki	Penisin, çocuğun bacakları arasına yerleştirilerek sürtünme yoluyla cinsel tatmin sağlanması.	a) Kuru ilişki: Penisin vajinaya değil, bacaklar arasına yerleştirilerek sürtülmesi. b) Vulvar sürtünme: Penisin vulvaya sürtülmesi, ancak penetrasyonun olmaması.

²² Coulborn, s. 17-21.

376 Cinsel İstismar Mağduru Çocukların Korunmasında Devletin Pozitif
Yükümlülüğü: Normatif Düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
İçtihatları Işığında Bir Değerlendirme

Kategori	Tanım	Alt Türler ve Tanımları
5. Seksüel Penetrasyon	Failin parmak, cinsel organ veya nesneyle çocuğun bedenine girişte bulunması.	a) Dijital/parmakla penetrasyon: Parmakla vajinaya veya anüse giriş. b) Objeyle penetrasyon: Vajina veya anüse yabancı cisim sokulması. c) Genital ilişki: Penis-vajina penetrasyonu. d) Anal ilişki: Penis-anüs penetrasyonu.
6. Cinsel Sömürü	Failin doğrudan temas kurmaksızın, çocuğu cinsel kazanç veya haz amacıyla kullanması.	a) Çocuk pornografisi: Çocuğun cinsel içerikli görüntülerinin üretilmesi, kullanılması veya yayılması. b) Çocuk fuhuşu: Çocuğun para karşılığında cinsel eylemlerde bulunmaya zorlanması.
7. Diğer İstismar Türlerini de İçeren Cinsel İstismar	Cinsel istismara aşağılayıcı, şiddet içeren veya çoklu failli eylemlerin eşlik etmesi.	a) Aşağılama: Defekasyon, ürinasyon gibi eylemlerle çocuğu küçük düşürme. b) Madde kullanımı: Alkol, uyuşturucu verilerek istismara maruz bırakma. c) Ritüelistik istismar: Dini veya kült temelli grup istismarları. d) Aile içi/dışı istismar: Encest dahil olmak üzere, çocuğun yakın çevresindeki kişilerce istismarı.

C. Uluslararası Belgelerde Çocuk Cinsel İstismarına Yönelik Düzenlemeler

Çocuk cinsel istismarı ile mücadeleyle yönelik temel uluslararası belgelerden başlıcaları olarak; Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni, taraf devletleri, çocuklara yönelik tüm cinsel suçları suç olarak tanımlamaya ve koruyucu/önleyici mekanizmalar geliştirmeye zorunlu kılan Lanzarote Sözleşmesi'ni ve her ne kadar çocuklardan veya cinsel istismardan açıkça söz etmese de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından 3., 8. ve 13. maddeler kapsamında devletlerin pozitif yükümlülükleri olduğu yönünde yorumlanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (AİHS) belirtmek mümkündür. (*Tablo-3*)

Tablo-3: Çocuk cinsel istismarı ile mücadeleye yönelik başlıca temel uluslararası belgeler

Uluslararası Belge	Madde No	Çocuk Cinsel İstismarıyla İlgili Özel Vurgular
BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ²³	Madde 19	Çocuklar cinsel istismar da dahil olmak üzere fiziksel, duygusal ve geniş anlamda tüm istismar, sömürü ve ihmal türlerine karşı korunmalıdır.
	Madde 34	Çocuklar, cinsel sömürü ve istismardan korunmalı; yasa dışı cinsel faaliyet, fuhuş ve pornografi açıkça yasaklanmakta ve önleme, koruma ve yasaklama yükümlülüğü getirilmektedir.
	Madde 35	Çocukların cinsel istismar amaçlı da dahil olmak üzere çocuk ticaretinin önlenmesine karşı önleyici yükümlülük getirmektedir.
	Madde 36	Cinsel istismarı da içeren tüm sömürü biçimlerine karşı genel güvence sağlamaktadır.
	Madde 39	Cinsel istismara maruz kalan çocukların çocukların iyileşme ve topluma yeniden entegrasyonunu sağlamak üzere uygun önlemleri alınmasını gerektirmektedir.
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ²⁴	Madde 3	Cinsel istismar, bu madde kapsamında devletin pozitif yükümlülüğü olarak yorumlanmaktadır. Örneğin cinsel istismar mağduru çocuğun yargılama sürecinide birden fazla kez dinlenmesini işkence/kötü muamele yasağının ihlali kapsamında gören AİHM kararları mevcuttur.
	Madde 8	Cinsel istismar, çocuğun mahremiyetine ağır müdahale olarak değerlendirilmektedir.

²³ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989).

²⁴ Avrupa Konseyi, European Convention on Human Rights (ECHR-AİHS) (1950), https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf.

378 Cinsel İstismar Mağduru Çocukların Korunmasında Devletin Pozitif Yükümlülüğü: Normatif Düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Işığında Bir Değerlendirme

Lanzarote Sözleşmesi ²⁵	Madde 18	Cinsel istismar özel bir suç kategorisi olarak düzenlenmekte olup çocuğun korunmasına ilişkin kapsamlı hükümler içermektedir.
	Madde 19	Çocukların fuhuşuna ilişkin suçların cezalandırılması gerektiğine ve koruyucu-önleyici sistemler kurulması gerektiğine dair düzenleme içermektedir.
	Madde 20-21	Çocuk (gerçek veya temsili çocuk) pornografisine ilişkin suçların cezalandırılması gerektiğine ve koruyucu-önleyici sistemler kurulması gerektiğine dair düzenleme içermektedir.
	Madde 22	Cinsel maksatlarla cinsel istismara veya cinsel faaliyetlere tanık olmasına kasten neden olmanın suç olarak düzenlenmesi gerekmektedir.
	Madde 23	Çocuklara cinsel amaçlarla belirli faaliyetlere katılmalarının teklif edilmesinin cezalandırılması gerektiğine ve koruyucu-önleyici sistemler kurulması gerektiğine dair düzenleme içermektedir.

D. Çocuk Cinsel İstismarı'nın Psikolojik ve Toplumsal Sonuçları

Çocukluk döneminde yaşanan cinsel istismarın uzun vadeli etkileri arasında travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, anksiyete bozuklukları ve intihar düşünceleri yer almaktadır.²⁶ Sosyal damgalanma ve kurumların mağdura inanmama eğilimi, travmanın derinleşmesine ve mağdurların adalete erişim arayışından vazgeçmelerine yol açmaktadır.²⁷

²⁵ Avrupa Konseyi, Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (Lanzarote Sözleşmesi) (2007), <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/201>.

²⁶ Kendall ve diğerleri, s. 168-170; Putnam, s. 275.

²⁷ Uysal, s. 53-56.

II. AİHM’NİN ÇOCUKLARIN CİNSEL İSTİSMARI OLGULARINA GENEL YAKLAŞIMI

A. AİHM’nin Çocuk Koruma Sistemindeki Rolü

AİHM, AİHS uyarınca kurulan ve taraf devletlerin bireyleri – özellikle de çocukları – insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye karşı koruma yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini denetleyen merkezi bir yargı organıdır. AİHM, aynı zamanda özel ve aile hayatına saygı hakkının (madde 8) ve etkili başvuru hakkının (madde 13) ihlallerini de incelemektedir. Her ne kadar AİHS çocukları açıkça anmasa da, çocuklar söz konusu olduğunda devletin daha yüksek bir özen yükümlülüğü bulunduğu yerleşik içtihatlarda birçok kez vurgulanmıştır. Bu durum özellikle istismar, sömürü ve usuli kırılmalık içeren durumlar için geçerlidir.²⁸

B. AİHM’nin Çocuk Cinsel İstismarı İle İlgili Öne Çıkan Kararları

1. X ve Y v. Hollanda Kararı (No. 8978/80, 26 Mart 1985)²⁹

a) **Olay:** Başvuruya konu olayda, Hollanda’da özel bir bakım kurumunda kalan ve zihinsel engeli bulunan 16 yaşındaki Y, kurum müdürünün damadı tarafından cinsel saldırıya maruz kalmıştır. Mağdurun zihinsel durumu nedeniyle olayı kavrama ve hukuki süreçleri başlatma kapasitesinin sınırlı olduğu açık olmasına rağmen, savcılık makamları mağdurun 16 yaşını doldurmuş olması gerekçesiyle yalnızca kendisinin şikâyet hakkına sahip olduğunu, babasının onun adına suç duyurusunda bulunamayacağını ileri sürerek soruşturma açmamıştır. Bu karar, iç hukuk yollarında da aynı gerekçelerle onanmıştır. Başvuranlar, mevcut yasal düzenlemelerin mağdurun adalete erişimini fiilen imkânsız hale getirdiğini belirterek AİHM’e başvurmuştur.

b) **AİHM Değerlendirmesi:** AİHM, mağdurun zihinsel engeli nedeniyle etkili biçimde şikâyet hakkını kullanamayacağının açık ol-

²⁸ AİHM, Söderman v. İsveç, Başvuru No. 5786/08, 12 Kasım 2013, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-126633>. (Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2025).

²⁹ AİHM, X and Y v. Hollanda, Başvuru No. 8978/80, 26 Mart 1985, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57587>. (Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2025).

duğu bir durumda, yasal temsilcisinin onun adına ceza soruşturması başlatamamasının ciddi bir koruma boşluğu yarattığını tespit etmiştir. Mahkeme, Hollanda hukukunda mağdurun özel durumu dikkate alınmaksızın katı biçimde uygulanan şikâyet şartının, devletin özel hayata saygı hakkı (AİHS m. 8) kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüklerle bağdaşmadığı sonucuna varmıştır. Bu bağlamda, devletin yalnızca maddi ceza normları oluşturmakla yetinemeyeceği; aynı zamanda kırılğan durumda bulunan çocukların ve zihinsel engelli bireylerin etkili biçimde adalete erişimini sağlayacak usuli mekanizmaları tesis etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Karar, çocuklara ve kırılğan bireylere yönelik cinsel istismar iddialarında etkili soruşturmanın, yaş ve kapasiteye duyarlı usuli güvencelerle desteklenmesi gerektiğini ortaya koyması bakımından AİHM içtihadında temel bir referans noktası oluşturmaktadır. Bu karar, etkili soruşturma ve çocuk dostu yargı süreçlerinin sağlanması bakımından da önem taşımaktadır.

2. M.C. v. Bulgaristan Kararı (No. 39272/98, 4 Aralık 2003)³⁰

a) Olay: Başvuruya konu olayda, 14 yaşındaki bir kız çocuğu iki erkek tarafından cinsel saldırıya uğradığını iddia etmiştir. Mağdur, olay sırasında fiziksel direnç gösteremediğini ve açık bir zor kullanma bulunmadığını, ancak rızasının kesinlikle mevcut olmadığını belirtmiştir. Bulgar makamları, ulusal ceza mevzuatında cinsel saldırı suçunun oluşabilmesi için fiziksel direnç veya cebir unsurunun aranması nedeniyle, yeterli delil bulunmadığı gerekçesiyle etkili bir ceza soruşturması yürütmemiştir. Savcılık makamları, mağdurun rızasının bulunmadığına ilişkin beyanlarını ve olayın psikolojik boyutunu değerlendirmekten kaçınmış; soruşturma bu gerekçeyle sonuçsuz kalmıştır. Bunun üzerine başvuru, devletin cinsel şiddet iddialarını etkili biçimde soruşturmadığını ileri sürerek AİHM'e başvurmuştur.

b) AİHM Değerlendirmesi: AİHM, cinsel şiddet vakalarında soruşturmanın yalnızca fiziksel direnç veya zorlayıcılık unsurlarına indirgenemeyeceğini açıkça ortaya koymuştur. Mahkeme, mağdurun rızasının bulunup bulunmadığının belirleyici ölçüt olması gerektiğini vurgulamış; ulusal makamların zor kullanma şartına aşırı vurgu yap-

³⁰ AİHM, M.C. v. Bulgaristan, Başvuru No. 39272/98, 4 Aralık 2003, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104387>. (Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2025).

masının, cinsel şiddetin doğasına ve özellikle çocukların kırılganlığına aykırı olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda Mahkeme, Bulgaristan'ın etkili bir ceza soruşturması yürütmemesi nedeniyle AİHS'nin işkence ve kötü muamele yasağını düzenleyen 3. maddesi ile özel hayata saygı hakkını güvence altına alan 8. maddesini ihlal ettiğine hükmetmiştir. Karar, cinsel şiddet mağduru çocukların korunması bakımından devletlerin yalnızca maddi ceza normları oluşturmakla yetinmemesi, aynı zamanda rıza kavramını merkeze alan ve mağduru yaşına duyarlı etkili soruşturma mekanizmaları tesis etmesi gerektiğini ortaya koyması bakımından önemli bir karardır.

3. Söderman v. İsveç Kararının İncelenmesi (No. 5786/08, 12 Kasım 2013)³¹

a) Olay: Başvuruya konu olayda, 14 yaşındaki bir kız çocuğu, üvey babasının banyoda bulunduğu sırada kendisini gizlice kayda aldığını fark etmiştir. Olay, fiziksel temas içermemekle birlikte, mağduru mahremiyetine ve kişisel alanına yönelik ciddi bir ihlal niteliği taşımaktadır. İsveç makamları, olayın gerçekleştiği tarihte yürürlükte olan ceza mevzuatında bu tür fiilleri açıkça cezalandıran bir düzenlemenin bulunmaması nedeniyle etkili bir ceza soruşturması yürütmemiştir. Başvurucu, ulusal hukukta mevcut olan hukuki boşluğun kendisini etkili biçimde korumadığını ileri sürerek AİHM'e başvurmuştur.

b) AİHM Değerlendirmesi: AİHM, fiziksel temas içermeyen fiillerin de çocuğun özel hayatına ve psikolojik bütünlüğüne ciddi müdahale teşkil edebileceğini açıkça ortaya koymuştur. Mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinin yalnızca bireylerin mahremiyetine yönelik doğrudan müdahaleleri değil, aynı zamanda bu tür müdahalelere karşı etkili cezai koruma sağlanmasını da kapsayan pozitif yükümlülükler içerdiğini vurgulamıştır. İsveç'in, mağduru maruz kaldığı gizli kayıt fiilini cezalandırmaya elverişli bir hukuki çerçeve oluşturamamış olmasının, çocuğun özel hayatının ve psikolojik bütünlüğünün yeterince korunmaması sonucunu doğurduğu değerlendirilmiştir. Bu nedenle Mahkeme, devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediği ve başvurunun AİHS'nin 8. maddesi kapsa-

³¹ AİHM, Söderman v. İsveç, Başvuru No. 5786/08, 12 Kasım 2013, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-126633>. (Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2025).

mındaki haklarının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Karar, çocuklara yönelik cinsel nitelikli ihlallerde, fiziksel temas bulunmasa dahi, devletlerin etkili ve önleyici hukuki mekanizmalar kurma yükümlülüğünü vurgulaması bakımından önem taşımaktadır.

4. O’Keeffe v. İrlanda Kararı (No. 35810/09, 28 Ocak 2014)³²

a) Olay: Başvuruya konu olayda, ilkokul çağındaki bir kız çocuğu, eğitim gördüğü devlet denetimindeki bir okulda görev yapan okul müdürü tarafından uzun bir süre boyunca cinsel istismara maruz kalmıştır. Olayın gerçekleştiği dönemde, okulların idari ve pedagojik denetimi büyük ölçüde dini cemaatlara bırakılmış; devlet, eğitim kurumlarında görev yapan personelin davranışlarını önleyici ve denetleyici mekanizmalarla yeterince kontrol etmemiştir. Mağdurun maruz kaldığı istismar uzun yıllar boyunca açığa çıkmamış, olayın ortaya çıkmasının ardından ise etkili bir koruma ve hesap verebilirlik mekanizması işletilememiştir. Bunun üzerine başvuru, devletin eğitim alanında çocukları cinsel istismardan koruma yükümlülüğünü yerine getirmediğini ileri sürerek AİHM’e başvurmuştur.

b) AİHM Değerlendirmesi: AİHM, çocukların eğitim gördüğü kamusal alanlarda devletin yalnızca düzenleyici değil, aynı zamanda aktif bir koruma yükümlülüğü bulunduğunu vurgulamıştır. Mahkeme, İrlanda’nın eğitim hizmetlerini fiilen özel veya dini yapılara devretmiş olmasının, çocukların fiziksel ve psikolojik bütünlüğünü koruma sorumluluğunu ortadan kaldırmadığını açıkça ifade etmiştir. Etkili denetim mekanizmalarının bulunmaması ve çocuklara yönelik cinsel istismarı önleyici yapısal tedbirlerin alınmamış olması, Mahkeme tarafından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin işkence ve kötü muamele yasağını düzenleyen 3. maddesi kapsamında devletin pozitif yükümlülüklerinin ihlali olarak değerlendirilmiştir. Karar, kamusal hizmetlerin yürütülmesinde devletin gözetim ve denetim sorumluluğunun devredilemez olduğunu ve çocukların korunmasına ilişkin yükümlülüklerin mutlak nitelik taşıdığını ortaya koyması bakımından AİHM içtihadında temel bir referans niteliğindedir.

³² AİHM, O’Keeffe v. İrlanda, Başvuru No. 35810/09, 28 Ocak 2014, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-140403>. (Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2025).

5. R.M. v. Fransa Davası Kararı: (no 33201/11, 12 Ekim 2016)³³

a) Olay: Başvuruya konu olayda, Fransız bir anne, üç küçük çocuğunun babaları tarafından uzun bir süre boyunca cinsel istismara maruz kaldığını ileri sürmüştür. Anne tarafından yapılan çok sayıda başvuruya rağmen, çocukların tekrar eden ve tutarlı anlatımları ile sağlık uzmanları ve çocuk koruma birimleri tarafından hazırlanan, cinsel şiddet ve travma ile uyumlu bulgular içeren raporlar ulusal makamlarca yeterli görülmemiştir. Savcılık makamları, “yeterince kesin delil bulunmadığı” ve “çocuk beyanlarının güvenilirliğine dair şüpheler bulunduğu” gerekçeleriyle ceza soruşturmasını gecikmeli ve sınırlı biçimde yürütmüş; bu süreçte çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici tedbirler de etkin şekilde devreye sokulmamıştır. Bunun üzerine başvuru, devletin çocukları cinsel istismardan korumaya yönelik pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediğini ileri sürerek AİHM’e başvurmuştur.

b) Mahkeme Kararı ve Değerlendirme: AİHM, çocukların beyanlarıyla desteklenen ve uzman raporlarıyla güçlendirilen cinsel istismar iddialarının, devlet makamları tarafından ciddiye alınması gerektiğini vurgulamıştır. Mahkeme, ceza soruşturmasının geç başlatılmasını, çocuk dostu adli görüşme yöntemlerinin kullanılmamasını ve disiplinlerarası bir yaklaşımın benimsenmemesini, devletin etkili soruşturma yükümlülüğüyle bağdaşmaz bulmuştur. Ayrıca, babanın inkâr beyanlarına aşırı ağırlık verilerek bağımsız ve tamamlayıcı delillere yeterince başvurulmamasının, çocukların korunmasını zayıflattığı değerlendirilmiştir. Bu nedenlerle Mahkeme, AİHS’nin işkence ve kötü muamele yasağını düzenleyen 3. maddesi, özel hayata saygı hakkını güvence altına alan 8. maddesi ve etkili başvuru hakkına ilişkin 13. maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir. Karar, çocuk cinsel istismarı iddialarında soruşturmanın zamanında, çocuk merkezli ve disiplinlerarası biçimde yürütülmesinin devletler açısından vazgeçilmez bir yükümlülük olduğunu ortaya koyması bakımından AİHM içtihadında önemli bir yer tutmaktadır.

³³ AİHM, R.M. v. Fransa, Başvuru No. 33201/11, 12 Ekim 2016, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-167420>. Bu karar Fransızca dilinde olup, çeviri yaptırılarak incelenmiştir. (Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2025).

6. B. v. Rusya, No. Kararı (No. 36328/20, 7 Mayıs 2023)³⁴

a) Olay: Başvuruya konu olayda, cinsel istismar mağduru bir çocuk, ceza yargılaması sürecinde farklı aşamalarda ve farklı makamlar tarafından tam defalarca (on iki kez) yeniden dinlenmiştir. Çocuğun anlatımları büyük ölçüde aynı kalmasına rağmen, her yeni aşamada tekrar ifade vermeye zorlanması, sürecin uzamasına ve mağdur üzerinde ciddi psikolojik baskı oluşmasına yol açmıştır. Ulusal makamlar, çocuğun yaşını ve kırılganlığını dikkate alarak tek seferlik, uzman eşliğinde ve çocuk dostu yöntemlerle bir adli görüşme yapılmasını sağlayacak usuli tedbirleri almamış; bu durum mağdurun ikincil mağduriyet yaşamasına neden olmuştur. Başvurucu, bu uygulamaların devletin çocukları koruma yükümlülüğüyle bağdaşmadığını ileri sürerek AİHM'e başvurmuştur.

b) Mahkeme Kararı ve Değerlendirme: AİHM, cinsel istismar mağduru çocukların yargılama sürecinde tekrar tekrar dinlenmesinin, gerekli koruyucu tedbirler alınmadığı takdirde, ikincil mağduriyet yaratabileceğini açıkça ortaya koymuştur. Mahkeme, çocuğun anlatımının mümkün olduğunca erken aşamada, uzman kişiler tarafından ve çocuğun üstün yararı gözetilerek alınması gerektiğini; bu anlatımın yargılamanın ilerleyen aşamalarında tekrar edilmesini zorunlu kılacak usuli eksikliklerin devletin sorumluluğunda olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda Mahkeme, mağdur çocuğun gereksiz yere tekrar dinlenmesinin, AİHS'nin işkence ve insanlık dışı ya da onur kırıcı muamele yasağını düzenleyen 3. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gereken bir ihlal oluşturduğuna hükmetmiştir. Karar, çocuk cinsel istismarı davalarında ikincil mağduriyetin önlenmesine yönelik usuli güvencelerin, devletlerin pozitif yükümlülüklerinin ayrılmaz bir parçası olduğunu ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır.

7. R.B. v. Estonya Kararı (No. 22597/16, 22 EYLÜL 2021)³⁵

a) Olay: Başvuru, küçük yaşta (dört yaşında) bir çocuğun babası tarafından cinsel istismara uğradığı iddialarına ilişkindir. Başvurucu-

³⁴ AİHM, B v. Rusya, Başvuru No. 36328/20, 7 Mayıs 2023, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224275>. (Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2025).

³⁵ AİHM, R.B. v. Estonya, Başvuru No. 22597/16, 22 Eylül 2021, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-212541>. (Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2025).

nun annesi, çocuğun davranışlarındaki belirgin değişiklikler ve anlatımları üzerine yetkili makamlara başvurmuştur. Çocuk, babasıyla görüşmeleri sırasında cinsel içerikli fiillere maruz kaldığını ifade etmiştir. Ceza soruşturması başlatılmış olmakla birlikte, çocuğun ifadesinin alınmasında yaşına ve kırılganlığına uygun usuli güvencelere riayet edilmemiş; özellikle ceza usul kurallarına aykırılıklar nedeniyle bu beyanlar delil olarak kabul edilmemiştir. Bu usul eksiklikleri soruşturmanın etkinliğini zayıflatmış ve baba hakkında beraat kararı verilmiştir. Başvurucu, bu süreçte devletin çocuğu cinsel istismardan korumaya yönelik pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediğini ileri sürerek AİHM'e başvurmuştur.

b) Mahkeme Kararı: AİHM, çocuklara yönelik cinsel istismar iddialarının, devletler açısından özellikle yüksek bir özen yükümlülüğü doğurduğunu vurgulamıştır. Mahkeme, çocuğun ifadesinin alınmasında yaşına uygun, travmayı önleyici ve delilleri geçerli kılacak usuli yöntemlerin kullanılmamasının, ceza soruşturmasını işlevsiz hâle getirdiğini tespit etmiştir. Bu durum, AİHM'e göre, AİHS'nin 3. maddesi kapsamında yer alan işkence ve insanlık dışı muamele yasağının usuli boyutunun ihlali niteliğindedir; zira devlet, mağdurun fiziksel ve psikolojik bütünlüğünü koruyacak etkili bir ceza soruşturması yürütme yükümlülüğünü yerine getirmemiştir.

Mahkeme ayrıca, çocuğun maruz kaldığı iddia edilen cinsel istismarın özel hayatına ve kişisel bütünlüğüne son derece ağır bir müdahale teşkil ettiğini belirterek, AİHS'nin 8. maddesi kapsamında devletin pozitif yükümlülüklerinin de ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Etkisiz soruşturma ve yaşa duyarsız usuller, çocuğun özel hayatının korunmasını fiilen ortadan kaldırmıştır.

Son olarak AİHM, ceza yargılamasında yaşanan usul eksikliklerinin ardından başvurusunun, iddialarını esaslı biçimde inceleyebileceği ve ihlali giderebileceği etkili bir iç hukuk yoluna sahip olmadığını değerlendirmiştir. Bu bağlamda Mahkeme, her ne kadar 13. madde yönünden açık bir ihlal tespiti yapmamış olsa da, başvurusunun etkili başvuru hakkının zedelendiğini ve iç hukuk mekanizmalarının yetersiz kaldığını ortaya koymuştur. Bu gerekçelerle Mahkeme, AİHS'nin 3. ve 8. maddelerinin ihlal edildiğine karar vermiş ve başvuru lehine manevi tazminata hükmetmiştir.

III. AİHM KARARLARI IŞIĞINDA TÜRKİYE İÇİN HUKUKİ VE KURUMSAL ÖNERİLER

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin çocuk cinsel istismarına ilişkin içtihatları, devletlerin yalnızca ceza soruşturması başlatmakla yetinemeyeceğini; soruşturmanın çocuk merkezli, yaşa duyarlı ve ikincil mağduriyeti önleyici usullerle yürütülmesini güvence altına almakla yükümlü olduğunu ortaya koymaktadır. İncelenen X ve Y v. Hollanda, M.C. v. Bulgaristan, Söderman v. İsveç, O'Keeffe v. İrlanda, R.M. v. Fransa ve R.B. v. Estonya kararlarında, özellikle usuli eksikliklerin çocukların AİHS'nin 3. ve 8. maddeleri kapsamındaki haklarını ihlal ettiği tespit edilmiştir.

Bu içtihatlar ışığında, Türkiye bakımından öncelikle çocuk dostu adalet sisteminin güçlendirilmesi gerekmektedir. AİHM kararlarında sıkça vurgulanan risklerden biri, çocuk beyanlarının yaşa duyarsız ve katı usul kuralları nedeniyle geçersiz sayılmasıdır (özellikle R.B. v. Estonya). Bu riskin bertaraf edilebilmesi için, çocuk beyanlarının geçerliliğine ilişkin usul kurallarının çocuğun yaşına, gelişim düzeyine ve anlayış kapasitesine göre esnetilebilmesi, bu esnekliğin ise mahkeme içtihatlarına bırakılmaksızın açık kanun hükümleriyle güvence altına alınması önerilmektedir.

AİHM'nin özellikle B v. Rusya ve R.M. v. Fransa kararlarında işaret ettiği bir diğer yapısal risk, çocukların yargılama sürecinde defalarca dinlenmesi ve bunun ikincil mağduriyete yol açmasıdır. Bu bağlamda, Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) ve Adli Görüşme Odaları'nın (AGO) ülke genelinde yaygınlaştırılması, işleyişlerinin standartlaştırılması ve etkinliklerinin artırılması önem taşımaktadır. Çocuğun mümkün olduğunca tek seferde, uzman eşliğinde ve kayıt altına alınarak dinlenmesi, AİHM standartlarıyla uyumlu bir uygulama olarak kurumsallaştırılmalıdır.

Özellikle O'Keeffe v. İrlanda, R.M. v. Fransa kararlarında öne çıkan bir diğer husus, yargı çalışanlarının çocuk adaletine ilişkin bilgi ve farkındalık eksikliğinin soruşturmanın etkinliğini doğrudan zayıflatmasıdır. Disiplinlerarası yaklaşımın benimsenmemesi, AİHM tarafından açık bir yapısal eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, hâkim, savcı, avukat, bilirkişi, psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacılar için travma bilgisine dayalı ve çocuk dostu adalet odaklı zorunlu hizmet içi eğitimlerin mevzuatla güvence altına alınması önerilmektedir.

Son olarak, AİHM'nin 13. madde bağlamında dolaylı biçimde işaret ettiği üzere, ceza yargılamasının etkisiz kaldığı durumlarda mağdur çocuklar için etkili telafi mekanizmalarının bulunmaması önemli bir sorun alanı oluşturmaktadır. Bu nedenle, çocuklara yönelik cinsel istismar vakalarında devletin pozitif yükümlülüklerini ihlal ettiği hâller için, AİHM standartlarıyla uyumlu ve çocuklara özgü bir tazminat ve telafi mekanizmasının oluşturulması gerekmektedir. Bu adımların, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Lanzarote Sözleşmesi ile uyumlu ulusal bir eylem planı çerçevesinde ele alınması önem taşımaktadır.

SONUÇ

Bu çalışma, çocuk cinsel istismarına ilişkin devletin pozitif yükümlülüklerini AİHM içtihatları ışığında inceleyerek, özellikle etkili soruşturma yükümlülüğünün kapsamını ve çocuk dostu adli süreçlerin insan hakları hukuku bakımından taşıdığı önemi ortaya koymayı amaçlamıştır. İncelenen AİHM kararları, çocukların cinsel istismara karşı korunmasının yalnızca maddi ceza hukukuna ilişkin düzenlemelerle sağlanamayacağını; soruşturma ve yargılama süreçlerinin her aşamasında çocuğun yaşı, kırılganlığı ve üstün yararı gözetilerek yapılandırılması gerektiğini açık biçimde ortaya koymaktadır.

Mahkeme içtihatları, cinsel istismar iddialarında devletin derhâl harekete geçmesini, iddiaları ciddiyetle ele almasını ve soruşturmayı etkili kılacak usuli güvenceleri sağlamasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, delillerin usulüne uygun biçimde toplanmaması, çocuk beyanlarının yaşa duyarlı yöntemlerle alınmaması veya soruşturmanın şekli gerekçelerle işlevsiz hâle gelmesi, AİHS'nin 3. maddesi kapsamında usuli ihlal olarak değerlendirilmiştir. AİHM, çocukların tekrar tekrar dinlenmesi ya da travmatik süreçlere maruz bırakılmasının ikincil mağduriyet doğurabileceğini vurgulayarak, devletlerin yalnızca ihlali tespit etmeye değil, bu tür zararların önlenmesine yönelik aktif yükümlülükleri bulunduğunu da ortaya koymuştur.

Öte yandan, çocuk cinsel istismarı iddialarının özel hayatın ve kişisel bütünlüğün korunmasıyla doğrudan bağlantılı olduğu AİHM içtihatlarında açıkça kabul edilmektedir. Etkisiz veya yüzeysel soruşturmalar, çocuğun maruz kaldığı ihlalin sonuçlarını derinleştirmekte ve AİHS'nin 8. maddesi kapsamında devletin pozitif yükümlülüklerini

yerine getirmediği anlamına gelmektedir. Mahkeme, özellikle fiziksel temas içermeyen ancak çocuğun mahremiyetini ve psikolojik bütünlüğünü ağır biçimde zedeleyen fiiller bakımından da etkili cezai koruma sağlanmasının zorunlu olduğuna işaret etmektedir.

Bununla birlikte, AIHM kararları, ceza yargılamasında yaşanan usuli eksikliklerin telafi edilebildiği etkili başvuru yollarının bulunmaması hâlinde, mağdurun AIHS'nin 13. maddesi kapsamında güvence altına alınan haklarının da zedelendiğini göstermektedir. Bu durum, çocuk cinsel istismarı davalarında etkili soruşturma yükümlülüğünün, yalnızca maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına değil, aynı zamanda mağdurun adalete erişiminin fiilen sağlanmasına yönelik bir bütünlük içinde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak AIHM içtihadı, çocuk cinsel istismarı vakalarında devletlerin pasif bir yaklaşım benimseyemeyeceğini; çocuk merkezli, yaşa duyarlı ve travma bilgisine dayalı bir adli süreci güvence altına almakla yükümlü olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır. İncelenen kararlar, çocukların adalet sistemine katılımının insan onuruna saygılı, koruyucu ve etkili biçimde düzenlenmesinin, modern insan hakları hukukunun vazgeçilmez unsurlarından biri olduğunu teyit etmektedir.

Kaynakça

Kitaplar

- Briere John N., *Child Abuse Trauma: Theory and Treatment of the Lasting Effects* (Newbury Park, CA: Sage Publications, 1992).
- Coulborn Faller Kathleen, *Child Sexual Abuse: An Interdisciplinary Manual for Diagnosis, Case and Treatment* (New York: Columbia University Press, 1988).
- Finkelhor David, *Child Sexual Abuse: New Theory and Research* (New York: Free Press, 1984).
- Kempe Ruth S./Kempe C. Henry, *Child Abuse* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978).
- Polat Oğuz, *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı*, Cilt I, 4. Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021).
- Russell, Diana E. H., *The Secret Trauma: Incest in the Lives of Girls and Women* (New York: Basic Books, 1986).

Makaleler

- Elliott Ann N./Carnes, Connie N., "Reactions of Non-Offending Parents to the Sexual Abuse of Their Child: A Review of the Literature," *Child Maltreatment* 6, no. 4 (2001), s. 314-331, <https://doi.org/10.1177/1077559501006004005>.
- Green Arthur H., "Child Sexual Abuse: Immediate and Long-Term Effects and Intervention," *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 32, no. 5 (1993), s. 890-902.
- Jenny Carole/Crawford-Jakubiak/James E./Committee on Child Abuse and Neglect, "The Evaluation of Children in the Primary Care Setting When Sexual Abuse Is Suspected," *Pediatrics* 132, no. 2 (2013), s. 558-567, <https://doi.org/10.1542/peds.2013-1741>.
- Kendall-Tackett Kathleen A./Williams Linda Meyer/Finkelhor, David, "Impact of Sexual Abuse on Children: A Review and Synthesis of Recent Empirical Studies," *Psychological Bulletin* 113, no. 1 (1993), s. 164-180, <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.1.164>.
- London Kamala/Bruck Maggie/Ceci Stephen J/Shuman Daniel W., "Disclosure of Child Sexual Abuse: What Does the Research Tell Us About the Ways That Children Tell?," *Psychology, Public Policy, and Law* 11, no. 1 (2005), s. 194-226, <https://doi.org/10.1037/1076-8971.11.1.194>.
- Margolin Leslie, "Child Sexual Abuse: From the Therapist's Point of View," *American Journal of Orthopsychiatry* 61, no. 3 (1991), s. 435-445.
- Putnam Frank W., "Ten-Year Research Update Review: Child Sexual Abuse," *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 42, no. 3 (2003), s. 269-278, <https://doi.org/10.1097/00004583-200303000-00006>.
- Quayle Ethel/Ribisl Kurt M., "Understanding and Preventing Online Sexual Exploitation of Children," içinde B.L. Cutler (ed.), *Encyclopedia of Psychology and Law*, cilt 2 (Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2012), s. 582-586.
- Uysal, Hülya, "Cinsel İstismar Vakalarının Bildirimi: Neden Susuyorlar?" *Toplum ve Sosyal Hizmet* 32, no. 1 (2021), s. 53-70.

AİHM Kararları

- AİHM, B v. Rusya, Başvuru No. 36328/20, 7 Mayıs 2023, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224275>. (Erişim: 30 Temmuz 2025).
- AİHM, M.C. v. Bulgaristan, Başvuru No. 39272/98, 4 Aralık 2003, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61521>. (Erişim: 30 Temmuz 2025).
- AİHM, O'Keeffe v. İrlanda, Başvuru No. 35810/09, 28 Ocak 2014, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-140403>. (Erişim: 30 Temmuz 2025).
- AİHM, R.B. v. Estonya, Başvuru No. 22597/16, 22 Eylül 2021, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-212541>. Erişim: 30 Temmuz 2025).
- AİHM, R.M. v. Fransa, Başvuru No. 33201/11, 12 Ekim 2016, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-167420>. (Erişim: 30 Temmuz 2025).
- AİHM, Söderman v. İsveç, Başvuru No. 5786/08, 12 Kasım 2013, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-126633>. (Erişim: 30 Temmuz 2025).

390 Cinsel İstismar Mağduru Çocukların Korunmasında Devletin Pozitif
Yükümlülüğü: Normatif Düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
İçtihatları Işığında Bir Değerlendirme

AlİHM, X and Y v. Hollanda, Başvuru No. 8978/80, 26 Mart 1985, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57587>. (Erişim: 30 Temmuz 2025).

Uluslararası Sözleşmeler

Avrupa Konseyi, Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (Lanzarote Convention) (2007), <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/201>. (Erişim: 30 Temmuz 2025).

Avrupa Konseyi, European Convention on Human Rights (ECHR) (1950), https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf. (Erişim: 30 Temmuz 2025).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989), <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>. (Erişim: 30 Temmuz 2025).

Diğer Hukuki Düzenlemeler:

National Center on Child Abuse and Neglect (NCCAN), Study Findings on National Incidence and Prevalence of Child Abuse (Washington, DC: NCCAN, 1991).

World Health Organization, Responding to Children and Adolescents Who Have Been Sexually Abused: WHO Clinical Guidelines (Geneva: World Health Organization, 2017), <https://www.who.int/publications/i/item/9789241550147> (Erişim: 30 Temmuz 2025).